

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 121 (№ 6)

Київ – 2017

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкється за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 11 від 25 травня 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.05.25 від 25 травня 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф-редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шановал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Купецал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїшко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещицький С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрушишин Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 121 (6). – 252 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

ISSN 2076-1554

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Vydavnytstvo «Hileya»

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 121 (№ 6)

Kyyiv – 2017

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomis'yachno**FAKHOVE VYDANNYA**

z filofs'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 747 vid 13 lypnya 2015 r., z istorychnykh nauk nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r. (nepereestratsiia)

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu masovoyi informatsiyi: seriya KV № 22632-12532PR vid 24 kvitnya 2017 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova (protokol № 11 vid 25 travnya 2017 r.); Prezydiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 17.05.25 vid 25 travnya 2017 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnykh baz:

Google Scholar; Index Copernicus (Pol'shcha); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Indyia); RYNTs (Rosiya).

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r filof. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Sushko O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Cherneh L. M., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r filof. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv)
Kyvlyuk O. P., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r filof. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Vashkevych V. M., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zelenkov A. I., d–r filof. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)

Myrzakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)

Mykhal'chenko M. I., d–r filof. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)

Panchuk M. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Rafal's'kyi O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Savyl'yev V. L., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)

Stepyko M. T., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhiv's'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Drobot I. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')

Lysak V. F., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')

Mezha M. M., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')

Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Starobil's'k)

Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z filofs'kykh nauk:

Abasov A. S., d–r filof. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)

Bazaluk O. O., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Bekh V. P., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Voronkova V. H., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)

Harbar H. A., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)

Herasymova E. M., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhad'ko V. O., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhyzhko T. A., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Kutsepal S. V., d–r filof. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)

Mykolaychak A., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')

Onipko O. F., d–r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)

Svyrydenko D. B., d–r filof. nauk, dots. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Terepyschyy S. O., d–r filof. nauk, dots. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Tetslav S., d–r filof. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydoshch)

Yashanov S. M., d–r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Andryukaytne R., d–r PhD sotsial'nykh nauk (menedzhment), (Lytva, Marijampol')

Babkina O. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Balabanov K. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')

Varzar I. M., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Voynalovych V. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Ivanov M. S., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)

Kartunov O. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Kizima S. A., d–r polit. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Kotyhorenko V. O., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Kras' I., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chentstokhov)

Lapyna S. V., d–r sots. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Makarenko L. L., d–r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Ostapenko M. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Rymarenko S. Yu., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Srohoshu T., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chentstokhov)

Hileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2017. – Vyp. 121 (6). – 252 s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsiyoi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filofs'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhtivsi humanitarnykh ta sotsial'no–politychnykh nauk.

© Redaktsiyna kolehiya, 2017

© Avtory statey, 2017

© Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanova, 2017

© VHO Ukrainy's'ka akademiya nauk, 2017

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

ВІННИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: sg_deniisyk@mail.ru.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: vivi.dp@mail.ru

ДОНЕЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ЗАПОРІЗЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

ІВАНО–ФРАНКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано–Франківськ)
керівник **Дичковська Г. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

ЛУГАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Старобільськ)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

ЛЬВІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: sacre@ukr.net

МАРІУПОЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vorlok@ukr.net

МИКОЛАЇВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ОДЕСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

ПОДІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Подільський державний аграрно–технічний університет, м. Кам'янець–Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

ПОЛТАВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Полтавський факультет Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого)
керівник **Куцєпал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

СУМСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: starsergo@bigmir.net

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

УЖГОРОДСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

УМАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

ХАРКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

ЧЕРКАСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.**, доктор політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Тополь О. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: topololga@ukr.net
координатор **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e-mail: olen-g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національної Академії Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагимли Р.**, науковий співробітник
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Білорусі

(Академія управління при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейникова С. М.**, кандидат соціологічних наук, доцент
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e-mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Див. також: Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Ukraini

VINNYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Vinnyts'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Denysyuk S. H.**, doktor politychnykh nauk, profesor
e-mail: sg_denisiyk@mail.ru.

DNIPROPETROVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet imeni Olesya Honchara)
kerivnyk **Vershyna V. A.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: vivi.dp@mail.ru

DONETS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Donets'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Andriyenko O. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ZAPORIZ'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Zaporiz'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Yemel'yanenko Ye. O.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

IVANO-FRANKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Prykarpat-s'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasyla Stefanyka,
m. Ivano-Frankivs'k)
kerivnyk **Dychkovs'ka H. O.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

LUHANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Skhidnoukrayins'kyy natsional'nyy universytet
imeni Volodymyra Dalya, m. Starobil's'k)
kerivnyk **Mykhaylyuk V. P.**, doktor istorichnykh nauk, profesor
e-mail: vital_mih@ukr.net

L'VIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy universytet «Lvivs'ka politehnika»)
kerivnyk **Karivets' I. V.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: sacre@ukr.net

MARIUPOL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mariupol's'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Bulyk M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vorlok@ukr.net

MYKOLAYIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet
imeni V. O. Sukhomlyns'koho)
kerivnyk **Makarchuk S. S.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
koordinatorka **Shkurenko K. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ODES'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I. I. Mechnykova)
kerivnyk **Barvins'ka P. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: barwinskaja@ua.fm

PODIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Podil's'kyy derzhavnyy ahrano-tekhnichnyy universytet,
m. Kam'yanets'-Podil's'kyy)
kerivnyk **Kolosyuk I. A.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

POLTAVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Poltavs'kyy fakul'tet Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy
imeni Yaroslava Mudroho)
kerivnyk **Kutsepal S. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

SUMS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Sums'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Dehtyar'ov S. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: starsergo@bigmir.net

TERNOPIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni Volodymyra Hnatyuka)
kerivnyk **Klish A. B.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

UZHGORODS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Uzhgorods'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Melehanych H. I.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: melgi@ukr.net

UMANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet
imeni Pavla Tychyny)
kerivnyk **Kryvosheya I. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

KHARKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy tekhnichnyy universytet «Kharkivs'kyy
politekhnichnyy instytut»)
kerivnyk **Vladlenova I. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: vladlenova@email.ua

KHMEL'NYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Khmel'nyts'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Hotsulyak V. M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: gotsylak@ukr.net

CHEPKAS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Cherkas'kyy natsional'nyy universytet
imeni Bohdana Khmel'nyts'koho)
kerivnyk **Vasyl'chuk Ye. O.**, doktor politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

CHERNIVIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Chernivivs'kyy derzhavnyy instytut ekonomiky i upravlinnya)
kerivnyk **Topol' O. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: topololga@ukr.net
koordinatorka **Horobets' S. M.**, molodshyy naukovyy spivrobitnyk
e-mail: olen-g@yandex.ru

PREDSTAVNYTSTVO

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Azerbaydzhani

(Natsional'noyi Akademiyi Nauk Azerbaydzhanu, m. Baku)
kerivnyk **Makhmudov M. A.**, doktor filozofiyi
e-mail: matlabm@yandex.com
koordinatorka **Rahymly R.**, naukovyy spivrobitnyk
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Bilorusi

(Akademiya upravlinnya pry Prezydentovi Respubliki Bilorus',
m. Mins'k)
kerivnyk **Aleynykova S. M.**, kandydat sotsiolohichnykh nauk, dotsent
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Brest-s'kyy derzhavnyy universytet imeni O. S. Pushkina, m. Brest)
kerivnyk **Shostak H. V.**, kandydat pedahohichnykh nauk
e-mail: shostak1964@brest.by
(Homel's'kyy derzhavnyy universytet
imeni Frantsys'ka Skoryny, m. Homel')
kerivnyk **Mezha M. M.**, doktor istorichnykh nauk, profesor
e-mail: nmezga@gsu.by

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Pol'shchi

(Universytet imeni Adama Mitskevycha v Poznani)
kerivnyk **Dymchuk R.**, doktor, vykladach,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Instytut istoriyi Akademiyi imeni Yana Dluhosha v Chenstokhovi)
kerivnyk **Moravets N.**, doktor, vykladach
e-mail: mornor@wp.pl

Zaproshuyemo Vas vidvidaty nash sayt: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Dyv. takozh: Sayt Natsional'noyi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho:
www.nbuv.gov.ua/portal

Rozdil: Naukova periodyka Ukrainy: zhurnaly ta zbirnyky naukovykh prats'

17. Мир Просвещения Исторический словарь. Под ред. Винченцо Ферроне и Даниеля Роша [Текст] / [пер. с итал. Н. Ю. Плавинской]. – М.: Памятники исторической мысли, 2003. – 666 с.

18. Нестеров А. В. Колесо Фортуны. Репрезентация человека и мира в английской культуре начала Нового века [Текст] / А. В. Нестеров. – М.: Прогресс–Традиция, 2015. – 448 с.

19. Ольденбург Р. Третье место: кафе, кофейни, книжные магазины, бары, салоны красоты и другие места «тусовок» как фундамент сообщества [Текст] / Рей Ольденбург [пер. с англ. А. Широкаковой]. – М.: Новое литературное обозрение, 2014. – 456 с.

20. Портер Р. Происхождение британских клубов, или потребность в приятельстве [Электронный ресурс] / Р. Портер // Интеллектуальный форум. – 2000. – Режим доступа: http://yuri-kolker.narod.ru/articles/IForum_Clubs.htm

21. Jonathan Israel Democratic Enlightenment: Philosophy, Revolution, and Human Rights 1750–1790. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 1 088 p.

22. Schofield R. E. The Lunar Society of Birmingham. – Oxford: The Clarendon Press, 1963. – 491 p.

References

1. Akrojd P. London: Biografija [Tekst] / Piter Akrojd [per. s angl. V. Babakova i L. Motyleva]. – М., 2015. – 894 s.

2. Anikst A. Shekspir [Tekst] / A. Anikst. – М.: Molodaja gvardija, 1964. – 368 s.

3. Anikin A. V. Junost' nauki. Zhizn' i idei myslitelej – jekonomistov do Marksa [Tekst] / A. V. Anikin. – М.: Politizdat, 1975. – 383 s.

4. Apryshhenko V. Ju. Djevid Jum i britanskaja junionistskaja tradicija jepohi Prosveshhenija [Tekst] // Dialog so vremenem. – Vip.37. – S.5–23.

5. Vajnshtejn O. Dendi: moda, literatura, stil' zhizni [Tekst] / O. Vajnshtejn. – М.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2006. – 640 s.

6. German M. M. Hogart [Tekst] / M. M. German. – М.: Molodaja gvardija, 1971. – 208 s.

7. Gamburg L. A. Anglijskij klub: Rozhdenie, istorija, tradicii, chudchestva... [Tekst] / L. A. Gamburg. – Kiev: Zhurn. «Raduga», 2013. – 165 s.

8. Demidenko Ju. Vek parikmaherov: «kryl'ja golubja» i La Belle Poule [Tekst] / Ju. Demidenko // Teorija mody: Odezhd. Telo. Kul'tura. – 2015. – №36. – S.99–121.

9. Zaichenko G. Dzhon Lokk [Tekst] / G. A. Zaichenko. – М.: Mysl', 1988. – 199 s.

10. Ivanova N. A. O chem govoryat muzhchiny: Sjemjuel' Dzhonson i ego «Klub» [Tekst] // Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik. – 2014. – №4. – Т.1 (Gumanitarnye nauki). – S.87–90.

11. Iz istorii anglijskoj jesteticheskoy mysli XVIII veka: Pop, Addison, Dzhherard, Rid [Tekst]. – М.: Iskusstvo, 1982. – 368 s.

12. Kasavin I. T. Djevid Jum. Paradoksy poznaniya [Tekst] / I. T. Kasavin // Voprosy filosofii. – 2011. – №3. – S.157–170.

13. Karcev V. P. N'juton [Tekst] / V. P. Karcev. – М.: Mol. Gvardija, 1987. – 415 s.

14. Kruchinina N. A. Britanskije tradicii: liberalizm, konservatizm, socializm. Kurs lekcij [Tekst] / Kruchinina N. A. – Ekaterinburg, 2014. – 168 s.

15. Labutina T. L. Kul'tura i vlast' v jepohu Prosveshhenija [Tekst] / T. L. Labutina. – М.: Nauka, 2005. – 457 s.

16. Livergant A. Ja. Dzhajms Bosujell. Zhizn' Sjemjuelja Dzhonsona: vstupitel'naja stat'ja [Tekst] // Voprosy literatury. – 1997. – №5. – S.225–230.

17. Мир Просвещения Исторический словарь. Под ред. Винченцо Ферроне и Даниеля Роша [Текст] / [пер. с итал. Н. Ю. Плавинской]. – М.: Памятники исторической мысли, 2003. – 666 с.

18. Nesterov A. V. Koleso Fortuny. Reprzentacija cheloveka i mira v anglijskoj kul'ture nachala Novogo veka [Tekst] / A. V. Nesterov. – М.: Progress–Tradiciya, 2015. – 448 s.

19. Ol'denburg R. Tre't'e mesto: kafe, kofejni, knizhnye magaziny, bary, salony krasoty i drugie mesta «tusovok» kak fundament soobshhestva [Tekst] / Rej Ol'denburg [per. s angl. A. Shirokanovoj]. – М.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2014. – 456 s.

20. Porter R. Proishozhdenie britanskikh klubov, ili potrebnost' v prijatel'stve [Elektronnyj resurs] / R. Porter // Intellektual'nyj forum. – 2000. – Rezhim dostupa: http://yuri-kolker.narod.ru/articles/IForum_Clubs.htm

21. Jonathan Israel Democratic Enlightenment: Philosophy, Revolution, and Human Rights 1750–1790. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 1 088 p.

22. Schofield R. E. The Lunar Society of Birmingham. – Oxford: The Clarendon Press, 1963. – 491 p.

Slivinska A. F., PhD in Philosophy, Assistant Professor, the Philosophy chair, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), alina.slivinska@gmail.com

Institutionalization of British clubs in the context of the national and regional specificity of the culture of the Enlightenment

British clubs were formed in the context of the formation of civil society, the creation of a public sphere influenced by the ideas of the Enlightenment. The beginning of the institutionalization of English clubs refers to the period of Restoration. After the Glorious revolution, they were transformed from the informal voluntary associations with an amorphous structure without any established norms or rules into the formalized associations with clear organizational structure and models of behavior. They served as an important tool for the forming and structuring of the social environment, «finding the traditions» of the new industrial society, its formatting in the aspect of sociotechnology of new communities and associations, free exchange of views and the dissemination of the Enlightenment's ideas.

Keywords: club, British clubs, English Enlightenment, Scottish Enlightenment, D. Hume, J. Locke, J. Toland.

* * *

УДК 130.122

Чорноморець Є. М.,
викладач філософії,
Київська Духовна Академія і Семінарія
(Україна, Київ), eugeniamch@gmail.com

ЕСТЕТИЧНЕ СПОГЛЯДАННЯ В «ГОМІЛІЯХ НА ШЕСТИДЕННЯ» ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

Естетичні вчення візантійських мислителів – тема, малодосліджена у історико–естетичній науці. Мета статті полягає у аналізі особливостей опанованого Василієм Великим у «Шестиденні» процесу споглядання краси світу. Найочевиднішим є споглядання чуттєвої краси світу у його зовнішніх формах. Споглядання краси чуттєвого світу у його цілісності та завершеності є наступним аспектом естетичного споглядання. Таке споглядання є вже не суто чуттєвим, а розумовим спогляданням–розумом. Наступним аспектом є споглядання Бога у світі як художника та розумної причини світу. Загальними умовами другого та третього аспектів естетичного споглядання є добровільне життя і наявність навички до розумового споглядання як особливого типу діяльності. Василій Великий звертає увагу на можливість досягнення єдності усіх трьох аспектів естетичного споглядання у єдиному акті. У довершеному естетичному спогляданні беруть участь і почуття, і розум, більше того, вони досягають гармонійної єдності.

Ключові слова: естетичне споглядання, патристична естетика, краса, гармонія.

Естетичні вчення мислителів візантійської патристики – тема, малодосліджена не лише у вітчизняній, а і у світовій історико–естетичній науці. Зокрема, існує багато досліджень теологічних та аскетичних поглядів Василя Великого (Г. Флоровський, І. Меєндорф, В. Кривошеїн, П. Б. Михайлов, Е. Аман де Мендьета, С. І. Рудберг, Б. Бобринський та ін.), їх теоретичних джерел та впливу на подальшу традицію. У той же час естетичні погляди даного мислителя потребують окремої уваги.

«Гомілії на Шестидення» – цикл проповідей святого Василя Великого, прочитаних наприкінці життя (приблизно у 378 р.) та присвячених витлумаченню першої глави книги Буття, де описане створення світу. Цей коментар є прекрасним прикладом використання освіченості, з одного боку, для змістовного викладу християнського віровчення у полеміці з античною філософською думкою, підкреслення новизни християнського світогляду [5, с. 155], з іншого – для проповіді і надихання слухачів до прославлення Бога [7,

с. 245]. Слід відзначити, що тема бесід – коментування біблійної оповіді про створення світу, а власне змістом бесід є опис розумної краси створеного світу. Саме тому цей твір заслуговує окремого вивчення з точки зору естетики. Відомий дослідник візантійської естетики В. Бичков аналізував особливості символічної екзегези Василя Великого у «Гоміліях» [1, с. 10–17].

Мета нашої статті полягає у аналізі описаного Василем Великим у «Гоміліях» процесу споглядання краси, або естетичного споглядання створеного світу.

Найочевиднішим є **споглядання чуттєвої краси світу у його зовнішніх формах**. Василій Великий наводить прекрасний опис чуттєвої краси світу: «Приємним є видовище – море сріблясте, коли панує на ньому постійна тиша; приємним також, коли гребінь його, хвилюваний тихими вітрами, постає глядачам у пурпуровому або лазурному кольорі; коли воно не ударяє сильно у суходіл, а немов би приникає до нього у мирних обіймах...» [2, с. 138]. Власне, не тільки море, а і інші природні явища та істоти описуються ним за допомогою багатого лексики та різних художніх засобів (епітетів, образів, порівнянь) задля створення загальної художньої картини.

Споглядання краси чуттєвого світу у його цілісності та завершеності є наступним аспектом естетичного споглядання, якому Василій Великий приділяє більшу увагу. У поступеновому (певними етапами, які Василій Великий не ототожнює з астрономічними днями) створенні світу святий звертає увагу на взаємозв'язок частини і цілого: світ є прекрасним як на кожному етапі його створення, так і в цілому, після завершення процесу творення. Бог оцінює кожен етап створення світу як «добрий» (Буття 1:10, 12, 18, 21, 25), але про загалом цілий світ висловлюється як про «вельми добрий» (Буття 1:31). Василій Великий пояснює красу проміжних щаблів створення світу як художнього витвору за допомогою поняття цілі: Бог, який наперед утримував «ціль створюваного, схвалював створене частинами, співвідносячи із власними художніми законами, оскільки воно слугувало для досягнення кінця. ... художник і до закінчення знає красу кожної частини і хвалить її окремо, спрямовуючи думку на кінець» [2, с. 123]. Поява кожного нового виду суцього описується святиелем як «прикрашення»: коли з'являються рослини, земля «немов би скинувши із себе печальний та сумний одяг, вбирається у світлу ризу, веселиться власним вбранням» [2, с. 245]; коли землю заселили тварини, вона «отримала властиву їй прикрасу» [2, с. 215], «після створення світил наповнюються і води тваринами, щоб і ця область була прикрашеною» [2, с. 197]. Процес поетапного створення–«прикрашення» світу розглядається святиелем як поступове збагачення через ускладнення та збільшення різноманітності, і таким чином – зведення до довершеності. Слід відзначити дану принципову рису патристичної естетики – надання позитивної оцінки світу у його складності та множинності порівняно із класичними античними уявленнями, і навіть неоплатонічними, про онтологічну меншовартість мінливого та складного порівняно з єдиним та простим [5, с. 317–319].

Однією із причин цього є укорінені у біблійній традиції персоналізм як суттєва риса патристичної

онтології. Особистісне ставлення самого Бога–творця до створюваного світу як до прекрасного і виправдовує світ перед розумом, який шукає досконалості у ідеї єдності від витоків античної філософської думки.

Василій Великий розглядає світ в цілому як прекрасний у взаємозв'язку частин; а кожна частина світу, відповідно, розглядається як прекрасна у взаємозв'язку власних частин та у зв'язку із цілим: «у Святому Письмі краса визначається щодо світоустрою загалом» [2, с. 138]. Те ж саме море, яке постає прекрасним для чуттєвих очей у власних формах, кольорі, русі, постає ще прекраснішим при роздумах про його значення для всієї землі як природного цілого та для людей. Василій Великий описує відомі йому природні явища, пов'язані із морем (випаровування води, підземні води, дощі), та способи використання людиною моря, завершуючи власний роздум визнанням неможливості «у всіх подробицях розглянути красу моря» [2, с. 141]. Очевидно, що таке споглядання краси певного явища як його включеності у загальний світоустрій, загальну гармонію, як багатоманіття зв'язків із іншими істотами та явищами є вже не суто чуттєвим, а розумовим спогляданням–роздумом. Для даного розумового споглядання, яке спирається на безпосереднє чуттєве споглядання та саме у чуттєвому світі вбачає розумоосяжне, важливими є поняття *цілі, порядку, закону*.

При створенні світу, за Васиелем Великим, Боже слово–благословення («і сказав Бог: «Нехай земля виродить траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево оwoчеве, що за родом своїм плід приносить...»» (Бут.1:11), «і сказав Бог: «Нехай вода виродить дрібні істоти, душу живу, і птаство...»» (Бут. 1:20) і ін. (Бут. 1:14, 22, 24)) стає не просто творчим актом появи нового, а *законом* для подальшого існування світу, його постійного відтворення: «Тодішнє слово і перше повеління зробились немов би природним певним законом та залишилися у землі і на наступні часи, надаючи їй силу народжувати і приносити плоди» [2, с. 142], «де б не була вода... вона не залишається бездієюю та бере участь у розмноженні створінь. ... тому що повелінням Божим надана воді здатність живородити» [2, с. 197]. Описуючи цілеспрямовані дії нерозумних живих істот, святий стверджує: у створених істот «немає свого розуму, але є природний закон, міцно у них заснований, він вказує, що їм робити» [2, с. 207]. Підпорядкованість усього у світі законам є для візантійської богословсько–естетичної думки і свідченням про створеність світу, і ознакою його краси.

Поняття цілі є важливим не тільки для опису художнього процесу створення світу. Воно має і загальне естетичне значення для онтології створеного світу. Ціль – це очікуваний, заданий кінець руху та діяльності; вона задає напрям розвитку кожної істоти і всього світу в цілому до стану довершеності, а, отже, досконалості. Прекрасним є те, що «спрямоване до благого кінця» [2, с. 123]. Поняття цілі, у тому числі в естетичному аспекті, було надалі глибоко продумане Максимом Сповідником [5, с. 318–327]. «При походженні рослин першою є поява паростку, потім, коли паросток трохи виросте, з'являється зелень, а потім, збільшуючись, він стає травною, при поступовому розвитку рослини

та наближенні її до довершеності», тобто дозрівання насіння [2, с. 142]. «І земля, виконуючи закони Творця, почавши із паростка... пройшла усі види зростання і довела рослини до довершеності» [2, с. 152].

Викладаючи сучасне йому фізичне вчення про чотири стихії (вода, вогонь, земля, повітря), із яких складається весь світ, Василій Великий і йому надає естетичного забарвлення. Кожна стихія має власні якості, які і відрізняють її від інших, і дозволяють поєднуватись із ними: кожна стихія «має належну їй та виключну властивість, за якою відрізняється від інших стихій і сама у собі пізнається, яка вона. ... І таким чином складається коло і стрункий хор, із причини взаємного суголосся і відповідності усіх стихій» [2, с. 137]. Розглядаючи багатий і невичерпний у своєму різноманітті світ морських тварин, святий стверджує, що «і у них є мудрий та благовлаштований *порядок*» [2, с. 205]. Увесь світ у його довершеності описується як живе ціле: «Цілий світ, складений із різнорідних частин, пов'язав Він [Бог] якимось нерозривним союзом любові в єдине спілкування та одну гармонію; так що частини, за власним положенням досить віддалені одна від одної, здаються поєднаними через симпатію» [2, с. 82].

Наступним аспектом естетичного споглядання (після чуттєвого споглядання зовнішніх прекрасних форм світу та розумового споглядання прекрасної єдності, упорядкованості світу, взаємоузгодженості його частин та краси кожної частини у її власній законоузгодженості та її зв'язку із цілим світоустроєм) є **споглядання Бога у світі** як розумного Художника–Творця та Промислителя.

Василій Великий неодноразово говорить про всюдиприсутність Бога, який у всьому світі, навіть «і у малій тварині вклав ясні сліди Своєї великої премудрості» [2, с. 209]. Відповідно, людина має можливість і навіть необхідність пошуку і споглядання його присутності «у найменшій часточці світу» [2, с. 76]: у людини є дар розуміння, «щоб і із найменшого створіння пізнавати мудрість Художника», «і із великих створінь отримати ще більші поняття про Творця» [2, с. 196]. Споглядання Творця у створеному світі є його спогляданням, по-перше, як *художника*, який створює світ прекрасним, «за законами мистецтва» [2, с. 123], по-друге, як *премудрого* художника, зважаючи на всю різноманітність фізичних та біологічних закономірностей природи, розумних інстинктів у тварин (осмислених та описаних Василієм Великим на рівні природничих знань епохи) – усього «різноманіття премудрості, явленого у створіннях» [2, с. 236]. По-третє, особливу увагу звертає святий на *промислильну* присутність Бога у світі, «підкування» Бога про створений світ: «підкування Творця нашого простягнулось на все» [2, с. 245], «Бог нічого не залишив поза промислом та підкуванням: за усім слідкує це Незасинаюче Око, усьому воно властиве» [2, с. 210]. Промисел Бога у природі Василій Великий вбачає не тільки у розумній влаштованості світу, де все невичерпне різноманіття явищ та створінь приведено у єдність та гармонію, де кожна істота має власний закон розвитку та дії, а і у кінцевій меті існування світу – «спасіння кожного створіння» [2, с. 210]. У чому полягає це спасіння, Василій Великий у даних бесідах

не пояснює, але вказує на його наявність, здійсненість у майбутньому.

Як ми бачимо, Василій Великий акцентує увагу на спогляданні Бога як розумної та творчої причини світу. Діонісій Ареопагіт згодом, використовуючи неоплатонічну термінологію, осмислить ієрархію структуровану красу світу у його різнорівневої причетності до божественних енергій як джерела буття та краси [6].

Окремо Василій Великий торкається питання, за яких умов читач Святого Письма та слухач бесід святителя може зрозуміти, про яке споглядання йде мова та долучитись до нього у власному досвіді. Перший раз – на самому початку бесід. «Який слух буде гідним величчю оповіді? Із яким приготуванням приступати душі до слухання таких предметів? Вона повинна бути чистою від плотської пристрасності, не затьмареною житейськими піклуваннями, трудолюбною, шукаючою, уважною до всього, із чого тільки можна отримати поняття про Бога, гідне Бога» [2, с. 53]. Дані настанови є загальними умовами Богопізнання: очищення почуттів (від пристрасності) та розуму (від зверненості на чуттєві предмети, необхідні для земного існування), спрямованість розуму та усіх душевних сил на пошук істини (працелюбність, уважність, наполегливість). Саме відсторонення усіх душевних сил людини від власної егоїстичної зацікавленості стає умовою естетичного споглядання, особливо у другому і третьому аспектах – інтелектуального споглядання краси світу у його розумній влаштованості та благодатного споглядання Бога як основи розумної світові краси. Тому у шостій бесіді уважно слухання та проникнення у смисл проповіді Василій Великий називає «подвигом» [2, с. 166], оскільки воно потребує не тільки безпосередньої уваги, а і попередньої підготовки. Окрім названих загальних моральних умов осягнення смислу проповіді святий тепер ще говорить про необхідність підготування розуму, наявність навички до розумового споглядання як особливого типу діяльності [2, с. 167]: «Тому, хто цінує великі та надприродні видовища, дослухається до істинної вищої та невимовної мудрості... потрібно мати у собі певне устремління до споглядання... Отже, якщо ти коли–небудь, серед ясної ночі дивлячись на невимовну красу зірок, *складав собі поняття* про Художника, Який прикрасив небо цими квітами, і чому у видимому світі більше необхідного, ніж приємного; і знову, якщо удень *тверезим розумом вивчає* ти дивні чудеса, то ти прийшов сюди готовим слухачем» [2, с. 167]. Тому власних слухачів Василій Великий називає «сподвижниками» як учасників однакової споглядальної діяльності [2, с. 166]. Згодом Максим Сповідник зацентує особливу увагу на спотворений характер як чуттєвого, так і розумового споглядання світу при відсутності подвижництва, тобто при пристрасному, егоїстично–спрямованому відношенні до світу [напр., 3, с. 249; 4, с. 90].

Ми бачимо, що Василій Великий звертає увагу на можливість **досягнення єдності усіх трьох аспектів естетичного споглядання у єдиному акті** (через поступову аскетичну працю та навик у спогляданні). Саме через чуттєве бачення зовнішньої краси світу, зачудування нею людина замислюється над її розумною основою, і від розумового споглядання гармонійної взаємопов'язаності частин (явищ, істот)

світу вивищується до споглядання Божої присутності у світі. Василій Великий свідомий, що можливим і часто реальним є просте чуттєве споглядання видимої краси природи, але довершеним є саме таке (у єдності трьох аспектів) естетичне споглядання. Він свідомо робить метою власних бесід саме спонування та заклик до пошуку та досягнення такого довершеного споглядання краси світу: «Я бажаю твердо укорінити у тобі здивування створінням, щоб ти, де б ти не знаходився ... завжди відновлював у собі ясну згадку про Творця» [2, с. 145]. Таке здивування має привести до прославлення Бога: «Ось перед тобою небо прикрашене, одягнена у вбрання земля, море, повнощедре властивими йому породженнями, повітря, сповнене літаючими у ньому птахами! Все, що Божим повелінням приведенне із небуття у буття... обміркувавши у своєму розумі і у всьому дослідивши премудрість Божу, не припиняй ніколи дивуватися та у всякому створінні славити Творця!» [2, с. 231].

У довершеному естетичному спогляданні беруть участь і почуття, і розум, більше того, вони досягають гармонійної єдності. Пізнавальний характер естетичного споглядання та, відповідного, естетичний характер пізнавальної діяльності дуже яскраво виражені в творах Діонісія Ареопагіта [1; 6], і взагалі є характерною рисою візантійської патристичної думки, а аналіз гармонійної єдності почуттів та розуму у спогляданні розумної краси світу та присутності Бога у ньому був здійснений у житті та творах візантійських аскетів.

Василій Великий задля досягнення поставленої мети (викликання здивування, спонування до прославлення) користується у бесідах різними риторичними та художніми прийомами. Ми зупинимо увагу лише на одному порівнянні, яке риторично повторюється у різних варіаціях на початку або у кінці майже усіх бесід – порівнянні бесід із словесною трапезою.

Очевидно, таке порівняння укорінене у Святому Письмі, зокрема воно пов'язане із образами із приказок Соломона та зі словами Ісуса Христа: «Не хлібом самим буде жити людина, але кожним Словом Божим!» (Лк.4:4), які натякають на вчення про людину як «словесну» істоту (не просто чуттєву, а розумну, здатну до сприйняття Божого Слова). Святе Письмо як Слово Боже розглядалось як богодухновенне, Василій Великий постійно його називає «словесами Духа» [2, с. 240–241 та ін.], «вченням Духа» [2, с. 101 та ін.]. Святитель говорить про особливу «витонченість» Святого Письма, «оскільки воно природнім чином подобається, є привабливим та бажаним для кожного серця, яке віддає перевагу істинному, а не вірогідному» [2, с. 100]. Він цитує псалом, у якому дуже виразно зображується «медосолодкість» істини [2, с. 100]: «Яке то солодке слово Твоє для мого піднебіння, солодке від меду воно моїм устам!» (Пс.118:103). Відповідно, власні бесіди Василія Великого будують не як сухе доведення, а як художнє зображення, яке має бути приємним, «солодким» для сприйняття, привабливим, бажаним. Він називає власні бесіди «препитанием» (рос.) [2, с. 100], «словесною трапезою» [2, с. 239], «бенкетом слова» [2, с. 124], «частуванням» [2, с. 238] через їх зверненість до розуму слухачів, який треба зацікавити, оживити, наситити певним знанням, певним смислом, який є неочевидним при читанні книги Буття

та при безпосередньому чуттєвому спогляданні світу. У той же час він описує власні проповіді словами «насолода» [2, с. 239], «солодкість повчання» [2, с. 237], «розвеселення» [2, с. 238], звертаючи увагу не тільки на красу використовуваних художніх образів, а і на умосяжну красу світу, про яку іде мова. Святитель співставляє чуттєві насолоди своїх слухачів із «розумовими» насолодами, намагаючись привести до розуміння можливості і навіть відчуття справжньої «розумної» насолоди, насолоди розуму (а не тільки почуттів) при спогляданні світу у світлі осмислення Святого Письма: «...послугуємось тілесним постом для звеселення душ. Часто слугував ти плоті, достачаючи їй насолоду: тепер побудь у слугуванні душі. ... Якщо ти любиш багатство, ось тобі багатство духовне: «Присуди Господа – правда; вони справедливі всі разом, дорожчі вони понад золото і безліч щирого каміння [дорогоцінного]» (Пс.18:10–11). Якщо ти полюблюєш насолоди і розваги: ось тобі словеса Божі, які для людини, здорової духовним почуттям, «солодші за мед і за сік шільниковий (Пс.18:11)» [2, с. 237]. Закінчуючи дев'яту бесіду, святитель прикликає слухачів до збереження усього почутого в пам'яті та відтворення під час домашніх трапез задля насичення не тільки тіла, а і душі: «Ідіть же із радістю ... та замість дорогих припасів, замість багатоманітних приправ прикрасьте свої шляхетні трапези пригадуванням сказаного!... нехай звеселяється догматами істини благочестивий, нехай буде прославлений Господь!» [2, с. 259]. Для людини як розумно-чуттєвої істоти чуттєва насолода та радість мають бути не самодостатніми, а обмеженими та довершеними через «словесну», «розумну» насолоду.

Метою власних бесід Василій Великий вважає не тільки налаштування слухачів на прославлення Бога внаслідок філософського здивування та захоплення «розумною» красою світоустрою, а і «розпалювання ревнування» [2, с. 259] до благочестя та добродійності. За святителем, у Св. Письмі Св. Дух «змовчав про безкорисне» [2, с. 240], «але влаштував так, щоб усе було написано для напуття та удосконалення душ наших» [2, с. 240–241]. Відповідної екзегетичної установки притримується і святитель (повчання задля вдосконалення). Варто звернути увагу на нерозривність етичної діяльності та естетичного споглядання, властиву для середньовічної візантійської думки: для досягнення довершеного споглядання, яке є естетичним як за об'єктом (споглядання краси), так і за способом (єдність чуттєвої та розумової діяльності), необхідним є очищення почуттів та розуму від пристрасної прив'язаності до чуттєвого світу [2, с. 53], а споглядання краси світу у світлі Святого Письма, у світлі Божої присутності глибше відкриває людині її призначення та недовершеність, заохочує та надихає на подальші зусилля до самовиховання.

Сам пошук моральних прикладів у природі, моральне витлумачення природних явищ спирається на біблійну традицію. Деякі природні явища Василій Великий витлумачує як «негативні приклади». Так, ворожнеча та поїдання рибами риб є приводом для осуду пригноблення бідних [2, с. 202]; смерть бджоли, коли вона кусає, нагадує про новозавітну заповідь прощення кривдників [2, с. 224] та ін.

Також святий наводить численні описи поведінки тварин, які можуть слугувати людині *позитивними прикладами для заохочення до надбання різних чеснот*: працелюбність ластівки [2, с. 227], вірність горлиці [2, с. 229], терпіння схида [2, с. 210], піклування різних тварин та птахів про власне потомство та старих «батьків» [2, с. 230, 227] та інші спостереження, відповідно до природничих уявлень епохи.

Загалом ці спостереження покликані нагадати як про розумне влаштування створеного світу у всіх його найменших частинах [2, с. 76], так і про особливу природу людини порівняно з усім світом тварин. Тварини, за святим, у власній осмисленій та цілеспрямованій діяльності (захоплюючи приклади якої він не стомлюється наводити) керуються «природним законом» [2, с. 207, 248 та ін.]. Людина як душевно-тілесна істота має «природні добродієності» [2, с. 247], певний «природний закон» [2, с. 247], за яким вона може здійснювати вчинки, корисні для душі: «нам наданий природний закон, який вчить засвоювати собі те, що є благом, а відсторонювати від себе те, що є злим» [2, с. 209]. Крім того, від природи людина має розум, а через особливе Боже одкровення – писаний закон. Тому, за святим, для людини особливо ганебно споглядати слідування природному закону створених істот, а самій не звершувати добродієності: «Якщо нерозумні тварини здогадливі та вправні в піклуванні про власне спасіння, і якщо риба знає, що їй вибрати і чого уникати, що скажемо ми, відмічені розумом, настановлені законом, заохочені обітницями, навчені Духом, і при всьому цьому такі, що влаштуємо власні справи нерозумніше, аніж риби?» [2, с. 208]. Тому часто певні природні явища святий використовує як привід нагадати про наявність у людини, окрім тіла, розумної душі («людина – насаження небесне» [2, с. 242]), про необхідність опікуватись нею задля вічного життя, «думкою бути вище за земле» [2, с. 243]. Так, шовковий одяг має нагадати про шовкопряда, а останній – про майбутнє воскресіння [2, с. 236], всі тварини вміють себе лікувати, так і людина має піклуватись про власне спасіння [2, с. 244], тварини створюють запаси їжі на зиму – і людина має пам'ятати про власне небесне майбутнє і готуватись до нього [2, с. 246].

Отже, естетичне споглядання світу включає споглядання розумної краси та законоугодженості 1) самої по собі, 2) як вияву Божої премудрості та творчої сили та 3) з повчально-етичної точки зору. Василій Великий постійно здійснює усі три способи, і робить наголос на тому, що кожен має привчити себе до такого споглядання як особливої діяльності, як духовної справи, не лише важливої та корисної, а і приємної, «солодкої», захоплюючої для людини як розумної істоти.

Цікаво, що попри використання надзвичайно багатого природничо-наукового матеріалу, наявність різноманітних етичних настанов, догматичних та полемічно спрямованих тверджень, святий чітко притримується основної мети бесід, яка співпадає із визначеною ним метою першої глави книги Буття: прославлення Бога як Творця світу.

Аналізуючи екзегетичний гомілетичний твір Василя Великого «Гомілії на Шестидення», ми виявили такі особливості естетичного споглядання краси світу: єдність розуму та почуттів у довершеному естетичному

спогляданні; нерозривність та взаємообумовленість етичної діяльності та естетичного споглядання; наявність трьох аспектів розумного споглядання краси світу (а саме: споглядання краси самої по собі, у Богові та у етично-практичному аспекті). Також ми відзначили відповідність змісту бесід та обраного стилю головній меті, яку поставив перед собою святий – прославлення Бога як Творця.

Візантійські мислителі описують естетичне споглядання і інших об'єктів, а саме – ікони (Феодор Студит, Нікіфор Константинопольський, Іоанн Дамаскін), Біблії (Григорій Ниський, Афанасій Олександрійський, Максим Сповідник, Іоанн Дамаскін та ін.), Бога як джерела краси, що потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Бычков В. В. Символическая эстетика Дионисия Ареопагита. – М.: ИФРАН, 2015. – 143 с.
2. Василий Великий. Беседы на Шестоднев / Василий Великий. – М.: Изд-во московского подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2001. – 261 с.
3. Максим Исповедник. Творения. Кн.1. Богословские и аскетические трактаты / Максим Исповедник. – М.: Мартис, 1993. – 354 с.
4. Максим Исповедник. Творения. Кн.2. Вопросы к Фалассию. Часть 1. Вопросы I–LV / Максим Исповедник. – М.: Мартис, 1993. – 286 с.
5. Мейендорф И., прот. Введение в святоотеческое богословие / Мейендорф И., прот. – Мн.: Лучи Софии, 2007. – 382 с.
6. Чорноморець С. Теологічна естетика Ареопагітик / Чорноморець С. М. // Філософська думка. Sententiae. Спецвипуск II (2011). Теологія і філософія релігії. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – С.110–118.
7. Янг Френсис М. От Nikei do Halkidona: Введение в греческую патристическую литературу и ее исторический контекст. Перевод с англ. П. Б. Михайлова, А. В. Серегина, М. В. Егорочкина и др. / Янг Френсис М. – М.: Изд-во ПСТГУ, 2013. – 622 с.

References

1. Bychkov V. V. Simvolicheskaja jestetika Dionisija Areopagita. – M.: IFRAN, 2015. – 143 s.
2. Vasilij Velikij. Besedy na Shestodnev / Vasilij Velikij. – M.: Izd-vo moskovskogo podvor'ja Svjato-Troickoj Sergievoy Lavry, 2001. – 261 s.
3. Maksim Ispovednik. Tvorenija. Kn.1. Bogoslovskie i asketicheskie traktaty / Maksim Ispovednik. – M.: Martis, 1993. – 354 s.
4. Maksim Ispovednik. Tvorenija. Kn.2. Voprosotvety k Falassiju. Chast' 1. Voprosy I–LV / Maksim Ispovednik. – M.: Martis, 1993. – 286 s.
5. Mejendorf I., prot. Vvedenie v svjatootecheskoe bogoslovie / Mejendorf I., prot. – Mn.: Luchi Sofii, 2007. – 382 s.
6. Chornomorec' Je. M. // Filosofovs'ka dumka. Sententiae. Specvypusk II (2011). Teologija i filosofija religii'. – Vinnyca: VNTU, 2012. – S.110–118.
7. Jang Frensis M. Ot Nikei do Halkidona: Vvedenie v grecheskiju patristicheskiju literaturu i ee istoricheskij kontekst. Perevod s angl. P. B. Mihajlova, A. V. Seregina, M. V. Egorochkina i dr. / Jang Frensis M. – M.: Izd-vo PSTGU, 2013. – 622 s.

*Chornomorets E. M., teacher of philosophy,
Kyiv Theological Academy and Seminary
(Ukraine, Kyiv), eugeniamch@gmail.com*

Aesthetic contemplation in Homilies on Hexaemeron of St. Basil the Great

The Homilies on Hexaemeron of St. Basil the Great are not only an exegetical treatise. The actual content of this text is the description of the beauty of the created world. The purpose of the article is to analyze the specific features of contemplation of beauty in the Homilies. The most obvious aspect of this contemplation is the contemplation of the sensuous beauty of the world in its external forms. The further aspect of it is the contemplation of the world in its unity, harmony and completeness. Such contemplation is not purely sensual, but also intellectual (theoria). The next aspect of the aesthetic contemplation is the contemplation of God in the

world as an Artist and a wise Creator. The second and the third stages of the aesthetic contemplation are only available through the virtuous life and ability for intellectual contemplation (*theoria*) as a specific type of activity. Basil the Great notices the possibility of achieving unity of all three aspects of aesthetic contemplation in a single act. Feelings are involved into the perfect aesthetic contemplation as well as the intellect; moreover, they achieve in it a harmonious unity.

Keywords: aesthetic contemplation, Patristic aesthetics, beauty, harmony.

* * *

УДК 164.08

Шарко О. В.,
кандидат філософських наук, викладач,
Київський міжнародний університет
(Україна, Київ), sharko-oleg@ukr.net

НЕЯСНІСТЬ ТА НЕКЛАСИЧНІ ЗНАЧЕННЯ ІСТИННОСТІ: БАГАТОЗНАЧНІ ТЕОРІЇ НЕЯСНОСТІ

Явище, яке відоме під назвою «неясність», є однією з найбільш досліджуваних проблем в сучасній аналітичній філософії та логіці. Думка про те, що для моделювання явища неясності можна використовувати багатозначну логіку, відома вже на початку виникнення дослідницької програми, що зосереджена на аналізі явища неясності. Однак в останній час на перший план виходять інші теорії неясності, наприклад, теорія над-оцінювання. Метою статті є розгляд тлумачення і вирішення проблеми неясності трізначними та ступеневими теоріями неясності, а також аналіз перспектив багатозначної теорії як можливого кандидата на роль теорії неясності. При чому увагу зосереджено на явищі неясності вищого порядку, оскільки найбільш складнощі, що постають перед будь-якою спробою побудувати теорію неясності, виникають не стільки в наслідок неясності (першого порядку), скільки в наслідок неясності вищого порядку, що характеризується існуванням спірних випадків вищого порядку. Будь-який підхід, що не здатен пояснити неясність вищого порядку лише переносить проблему на інший рівень.

Ключові слова: неясність, парадокс «Купа», багатозначна логіка, нечітка логіка, неясність вищого порядку.

Більшість виразів природної мови є неясними (*vague*). Загальноприйнятою є думка, що явище неясності (*vagueness*) створює серйозні складнощі для класичної логіки та семантики, для перспективи побудови теорії значення природних мов. Вирази, що мають спірні випадки застосування (так загалом характеризують неясність), видаються ні істинними, ні хибними, дієвість щодо них закону виключеного третього та інших класичних законів ставиться під сумнів, а парадокс сориту (клас парадоксів на кшталт парадоксу «Купа» або «Лисий») ставить під питання правильність багатьох фундаментальних правил виводу (наприклад, математичної індукції або *modus ponens*).

Очевидно, що принцип двозначності є проблематичним для мов, які містять неясні вирази. Висловлювання з неясними предикатами, що застосовуються до спірних випадків, здається, неможливо класифікувати як істинні, або як хибні (але промовляючи їх усе-таки сказано, що щось має місце). Це може спонукати до пошуку такої схеми класифікації висловлювань, яка має більше ніж два значення істинності. Можливо, щоб враховувати неясність, необхідне третє значення істинності («ні істинний, ні хибний») або цілий спектр нових значень істинності на кшталт «істинний до такого-то ступеню». Оскільки людське мислення здебільшого відбувається в рамках мов, що містять неясні вирази, то цілком природним буде пошук логічної системи, яка спирається на нову багатозначну схему класифікації висловлювань, подібно до того як класична система спирається на двозначну схему.

Застосування багатозначної логіки було однією з перших спроб формального підходу в дослідженні

явища неясності. Багатозначні системи, що застосовуються до феномену неясності, можуть сильно різнитися одна від одної у багатьох аспектах (наприклад, кількість значень істинності, семантика логічних сполучників та кванторів, поняття правильності міркування та, відповідно, набір логічних законів). Що стосується кількості значень істинності та того, як їх розуміти, то в багатозначних теоріях зазвичай обирається одна з двох можливостей: або приписується всім спірним випадкам одне проміжне значення, яке інтерпретується як «невизначено (неясно)» (це веде до трізначної логіки), або обирається логіка з нескінченною кількістю значень, в якій множина значень зазвичай представлена дійсними числами в проміжку $[0, 1]$, де 0 відповідає повній хибі, 1 відповідає повній істині, а проміжні значення інтерпретуються як ступені (*degree*) істини (тому такі теорії називаються «ступеневими теоріями» (*degree theories*)).

Трізначні теорії неясності. Більшість запропонованих багатозначних теорій неясності є істинно-функціональними (*truth-functional*), тобто вони, як і класична логіка та семантика, приймають принцип, згідно з яким значення істинності складного речення залежить лише від значень його речень-складників. Можливих істинно-функціональних систем є багато, однак, не всі вони можуть бути серйозними кандидатами на роль теорії неясності: «лише проста багатозначність системи не дає гарантій, що така система є придатною для виконання завдання [яке стоїть перед теорією неясності]» [7, с. 182]. Зокрема, будь-яка логіка неясності повинна бути «нормальною» в тому значенні, що коли складне речення має складники, які є або повністю істинними, або повністю хибними, тоді його значення повинно співпадати із значенням, яке воно отримало б у класичній системі. Таке обмеження виникає, оскільки вважається, що класична логіка є неадекватною лише коли має справу із спірними випадками, які характерні для неясних предикатів, оскільки тоді предикати мають проміжні значення істинності. Однак це не повинно породжувати складнощів для класичної логіки, якщо відсутня подібна невизначеність та всі значення істинності є класичними.

Перші спроби розвинути багатозначну логіку для дослідження явища неясності застосовували трізначну логіку (наприклад, С. Галден «The Logic of Nonsense» (1949)). З-поміж сучасних дослідників, які використовують трізначну логіку, можна назвати М. Тая [6]. Розглянемо застосування трізначної логіки для пояснення неясності на прикладі його теорії.

М. Тай приймає три значення істинності: істинно, хибно та невизначено (*indefinite*), і застосовує трізначну логіку у першу чергу для вирішення парадоксу сориту, що породжується неясністю предикатів. Відповідно до семантики, яку він приймає, логічні сполучники \sim , \wedge , \vee , \rightarrow , \leftrightarrow є істинно-функціональними. М. Тай також приймає обмеження, що стосується «нормальності» системи, згідно з яким якщо складне висловлювання має складники, що є або істинними, або хибними, то його значення істинності має співпадати із значенням, яке воно отримало б у класичній системі. Він наводить міркування стосовно окремих сполучників, які направлені на те, щоб виокремити логіку, яка, як він стверджує, належним чином охоплює неясність – а

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Біловус Л. І. Збереження національної ідентичності українців США у діяльності Українського народного союзу (на матеріалах діаспорної періодики)	7
Бондаренко Д. Я. Монархічна контрреволюція в Східній Європі у 1918–1919 роках: головні етапи	11
Бородай І. С. Цілеспрямованість як критерій ідентифікації інтелектуальних систем (на прикладі діяльності наукових шкіл)	15
Братусь І. В. Сучасні інструменти збереження культурно-історичних матеріалів (передумови становлення)	18
Варгатюк С. В. Міжпартійні чвари українського політикума у царині міжнародних відносин доби Директорії УНР	19
Danușan A. G., Parfyonova O. R., Zakharova O. V. On the question of the freedom of the peoples of Bessarabia (До питання щодо волевиявлення народів Бессарабії)	20
Ількович В. М. Особливості повоєнного розвитку кінематографу в УРСР (1945–1955 рр.)	25
Карпуть Д. О. Період найвищої активності в діяльності наукової школи М. В. Довнар–Запольського (1911–1915)	28
Костів М. Б. Проведення перших президентських виборів в історії незалежної України (1991 рік): історичний аспект	32
Леонтьєв Є. О. Історіографічний аналіз становлення та розвитку системи підготовки офіцерських кадрів для Сухопутних військ Збройних Сил України	35
Лук'яненко О. В. «Карикатурні війни» в освітянській пресі УРСР доби «відлиги» (1953–1964 роки) (ч. 6)	39
Максюта М. Є., Мала Я. Л. Комплементарність рецепцій жіночого питання в українській філософії другої половини XIX – першої третини XX століття	41
Мінгазутдінова Г. І. Зовнішня політика посткаримівського Узбекистану	45
Сидорова О. Історія української культури у творчій спадщині Володимира Міяковського (1888–1972)	48
Ховрич С. М. Мовна політика в Україні: історичний аспект	54

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Андрєєв О. В. «Ти – Петро (скеля), і... я на цій скелі збудую мою Церкву». Мт 16: 18 в церковній писемності донікєйського періоду	59
Андрусів Л. З. Дослідження раціоналістичних тенденцій в українській філософській думці XI–XVII ст.: огляд історико-філософських праць	62
Блажевич Н. О. Формування наукових напрямків і коло методичних підходів Г. М. Доброва	66
Бредун І. В. Есхатологія Платона	68
Брюховецький М. М. Знання як соціально-економічний чинник розвитку інформаційного суспільства	71
Гайдич Н. М. Сучасні теорії розуміння «інтелекту» (Г. Гарднер, Д. Глоуман, Д. Харперн)	75
Гамшеєва В. М. «Формула «розвиток–прогрес» у філософії історії К. М. Леонтьєва	78
Гао Вейчжень. Трансформація планетарного світу як умова формування глобальної освіти	80
Гарбар Г. А. Теоретичні і практичні аспекти формування і розвитку якості туристичних послуг в індустрії гостинності	84
Герасименко Д. Г. Процес демократизації в умовах сучасності: категоричний імператив проти гіпотетичного	89
Гойман О. О. Детермінанти соціальної міфотворчості	93
Гордієнко О. О. «М'який» менеджмент у постмодерні: аналіз праць французьких мислителів	98
Гребенюк А. В. Сучасний міф: проблема експлікації	102
Диденко Л. В., Кондрашова–Диденко В. І. Філософские–і–экономические измерения инновации (Філософські–і–економічні виміри інновації)	105
Іванов Є. В. Соціально-філософське осмислення некерованості: проблема розвитку української територіальної громади	109
Качмар О. В. Дитяча та підліткова агресія як об'єкт освітнього впливу: спроба філософської концептуалізації	112
Білоус А. О. Рівні формально-логічного аналізу інтернет–дискурсу	115
Кийков О. Ю. Зародження міжнародної освіти в епоху середньовіччя	119
Кириченко М. О. Формування цінностей мережево–онлайнної культури в дискурсивному просторі віртуальної реальності	123
Климко І. Г. Туристичні індустрії сучасності як культурний феномен	127

Крисюк І. М. Ідеї Києва як «Нового Єрусалима» та «Нового Сіона» в працях православних полемістів XVI–XVII століть	131
Lyadneva A. V. The practice of charitable interventions of building an inclusive educational environment (Практика благодійних інтвенцій у розбудові інклюзивного простору)	136
Маслікова І. І. Етична легітимація шкоди та міркування спільного блага	139
Морозова Л. П. Ціннісні орієнтації в системі оціночно–ціннісних відносин	142
Муляр В. І. До питання про ідентичність людського індивіда	146
Нежива О. М. Університет: етапи розвитку	149
Озьмінська І. Напрями модернізації мовної політики України	153
Петриченко Н. С. Аксиологічний підхід плюрилінгвальної освіти	156
Слівінська А. Ф. Інституціоналізація британських клубів в контексті національно–регіональної специфіки культури Просвітництва	160
Чорноморець Є. М. Естетичне споглядання в «Гоміліях на Шестидення» Василя Великого	165
Шарко О. В. Неясність та неklasичні значення істинності: багатозначні теорії неясності	170
Шипко О. М. Особливості комунікаційних процесів в умовах інтернаціоналізації вищої освіти	174

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Белозьорова Р. О. Трансформація феномену влади в епоху Модерна	178
Васильчук Є. О., Чернова Л. П. Політичні, інформаційно–психологічні та соціокультурні заходи щодо запобігання і протидії діяльності незаконних воєнізованих і збройних формувань в Україні	181
Вонсович О. С. Позитивні та негативні аспекти Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік	185
Гоцуляк В. М. Діалог як вирішальний чинник у процесі державотворення	189
Ганбарова С. І. Азербайджано–армянские отношения в 1918–1920–х годах (Азербайджано–вірменські відносини у 1918–1920–х роках)	192
Головко І. К. Процеси глобальної регіоналізації як компонент глобалізаційних процесів постбіполярної доби	195
Грабіна Г. В. Субкультура влади «консолідованих» та «дефектних» демократій: порівняльний аналіз	199
Еделєва М. А. Державна інформаційна політика в умовах модернізації політичної системи сучасної України	203
Іщейкін К. Є. Досвід впровадження бюджету участі як інструменту партисипаторної демократії у Франції	207
Касьянова М. М. Дискурс сучасних наукових досліджень східноєвропейського вектору міграції громадян України	209
Клименко Е. Ю. Політика стран Центральной Азии касательно представителей русской диаспори (Політика країн Центральної Азії щодо представників російської діаспори)	214
Міфтахов Б. Г. Прогнозування результатів виборів до Бундестагу у Федеративній Республіці Німеччина на основі місцевих виборів 2017 року	217
Розумний О. М. Механізми ухвалення та впровадження державної політики пам'яті в Україні	218
Тарнавська А. В., Купрій Т. Г. Політична мова у виборчій кампанії як засіб впливу та маніпуляції	222
Харитонюк О. Л. Децентралізація 2016: перевірка виборами Волинської області	226
Хонін В. М. Матриця ранжування міжнародних техногенних відносин. Координати перша та друга	230
Штепа О. О. Правова ментальність українського етносу в класовому вимірі: державотворчий аспект	234
Явір В. А. Роль інформаційної політики в реінтеграції України	239

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Ластовський В. В. Право народів у контексті міжнародних відносин і цивілізаційних процесів. Рецензія на книгу: Радзивілл О. А. Право народів від неоліту до Нового часу. Т.1. – К.: НАУ, 2017. – 460 с.	243
Калуга В. Ф. Рецензія на монографію: Тарасюк Л. С. Андрогінна цілісність як феномен соціального буття людини: монографія / Л. С. Тарасюк. – Київ: АМУ, 2017. – 336 с.	244

 CONTENT

HISTORICAL SCIENCES

Bilovus L. I. Preserving of the USA Ukrainians' national identity in the Ukrainian National Association's activities (based on the diaspora's periodicals materials)	7
Bondarenko D. Ya. The monarchist counter–revolution in Eastern Europe in 1918–1919: the main stages	11
Borodai I. S. Purposefulness as a criterion for the identification of intellectual systems (on the example of the activities of the scientific schools)	15
Bratus I. V. Modern tools for the preservation of cultural and historical materials (the prerequisites for becoming)	18
Vargatyuk S. V. Inter–party quarrels of Ukrainian politics in the realm of international relations of the UPR Directory era	19
Danylyan A. G., Parfyonova O. R., Zakharova O. V. On the question of the freedom of the peoples of Bessarabia	20
Ilkovych V. M. Features of development of cinematography in the Soviet Ukraine after World War II (1945–1955)	25
Karpus' D. O. M. V. Dovnar–Zapol'skiy's scientific school functioning in the most intense period (1911–1915)	28
Kostiv M. B. The process of the first presidential election of independent Ukraine in 1991: historical aspect	32
Leontiev Yu. O. Historiographical analysis of the formation and development of training officers for the Armed Forces of Ukraine	35
Lukyanenko O. V. «Caricature wars» in the educational media of the Ukrainian SSR of the «thaw» period (1953–1964) (P.6)	39
Maksuta M. E., Mala Y. L. Complementarity of the reception of the female question in the Ukrainian philosophy of the second half of the XIX – the first third of the twentieth century	41
Mingazutdinova G. I. Foreign policy of the post–Carimov Uzbekistan	45
Sydorova O. The history of Ukrainian culture in the creative heritage of Vladimir Miyakovskiy (1888–1972)	48
Khovrych S. M. Language policy in Ukraine: a historical perspective	54

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Andreev O. V. «Thou art Peter, and upon this rock I will build my church». Matthew 16: 18, in the ante–Nicene church literature period	59
Andrusiv L. Z. Research of rationalistic tendencies in Ukrainian philosophical thought of the 11th–17th centuries: a review of historical and philosophical works	62
Blazhevich N. O. Formation range of scientific areas and methodological approaches G. M. Dobrov	66
Bredun I. V. Eshatology Platon	68
Bilous A. O. Levels of formal–logical analysis of internet–discourse	71
Briukhovetskyi M. M. Knowledge as a factor of social and economic development of information society	75
Haydych N. M. Modern understanding of the theory of «intelligence» (G. Gardner, D. Hlouman, D. Harpern)	78
Hamsheieva V. M. «Formula «development–progress» in philosophy of history K. M. Leontiev	80
Gao Weizhen. Transformation of the planetary world as the condition for the formation of global education	84
Garbar G. A. Theoretical and practical aspects of the formation and development of quality tourism in the hospitality industry	89
Gerasimenko D. G. The process of democratization in the modern world: a categorical imperative against a hypothetical	93
Goyman O. O. Determining factors of social myth making	98
Gordienko O. O. «Soft» management in the postmodern: an analysis of the works of French thinkers	102
Hrebeniuk A. V. Modern myth: a problem of explication	105
Didenko L. V., Kondrashova–Didenko V. I. Philosophical–and–economic dimensions of innovation	109
Ivanov Y. V. Socio–philosophical understanding of ungovernability: the development of the Ukrainian local community	112
Kachmar O. V. Child and adolescent aggression as an object of educational influence: an attempt at philosophical conceptualization	115
Kyykov O. Yu. Internationalization of education in the middle ages	119
Kyrychenko M. A. Creation of online and networking values culture in discourse field of virtual reality	123
Klimko I. G. The tourist industry of our time is a cultural phenomenon	127
Krysyuk I. M. Ideas Kiev as a «New Jerusalem» and «New Zion» in the works of orthodox polemicists of XVI–XVII centuries	131

Lyadneva A. V. The practice of charitable interventions of building an inclusive educational environment	136
Maslikova I. I. Ethical legitimization of harm and considerations of the common good	139
Morozova L. P. Value orientations in the system of assessment–value relations	142
Mulyar V. I. About the problem of identity of human individuuum	146
Nezhyva O. M. University: periods of development	149
Ozminska I. Ways of language policy modernization in Ukraine	153
Petrychenko N. S. Axiological approach of plurilingual education	156
Slivinska A. F. Institutionalization of British clubs in the context of the national and regional specificity of the culture of the Enlightenment	160
Chornomorets E. M. Aesthetic contemplation in Homilies on Hexaemeron of St. Basil the Great	165
Sharko O. V. Vagueness and non–classical truth values: many–valued theories of vagueness	170
Shypko O. M. Features of communication processes in terms of the internationalization of higher education	174

POLITICAL SCIENCES

Belozeroва R. O. The transformation of power phenomenon in the Modern Age	178
Vasylychuk E. O., Chernova L. P. The political, informational and psychological and socio–cultural measures for prevention and combating of illegal paramilitary and military units in Ukraine	181
Vonsovych O. S. Positive and negative aspects of the Annual National Program under the auspices of the Ukraine–NATO Commission for 2017	185
Goculyak V. M. Dialog and forming of political culture of personality	189
Ganbarova S. I. Azerbaijan–Armenian relations in the 1918–1920–years	192
Holovko I. K. Global regionalization processes as a componenet of globalization processes in a post–bipolar period	195
Grabina G. V. The subculture of the power of «consolidated» and «defective» democracies: a comparative analysis	199
Edeleva M. A. Governmental informational politics in the conditions of modernization of the political system of the modern Ukraine	203
Ishcheikin K. Y. The French experience of implementation the participatory budgeting as an instrument of participatory democracy	207
Kasianova M. M. The discourse of modern scientific research Eastern vector migration from Ukraine	209
Klymenko E. U. Policy of Central Asian countries to the representatives of the Russian Diaspora	214
Miftahov B. G. Forecasting the results of the elections to the Bundestag in the Federal Republic of Germany based on local elections 2017	217
Rozumnyi O. M. The mechanisms of adoption and implementation of the state memory policy in Ukraine	218
Tarnavska A. V., Kuprii T. G. Political language in election campaigns that is a means of influence and manipulation	222
Kharytoniuk O. L. Decentralization 2016: elections test for Volyn region	226
Khonin V. M. The matrix of ranking of international technogenic relations. First and second coordinates	230
Shtepa A. A. The legal mentality of the Ukrainian ethnic group in a class measurement: state creative aspect	234
Yavir V. A. The role of information policy in the reintegration of Ukraine	239

SCIENTIFIC LIFE

Lastovskiy V. V. A right for people is in the context of international relations and civilization processes. Book Review: Radziwill O. A. Right of peoples from the Neolithic to Modern times. T.1. – K.: NAU, 2017. – 460 p.	243
Kaluga V. F. Review to the monograph: Tarasyuk L. S. Androgynous integrity as phenomenon of person's social existence: Monograph / L. S. Tarasyuk. – Kyiv: Academy of Municipal Administration, 2017. – 336 p.	244

ДО УВАГИ АВТОРІВ!**Вимоги до структури та оформлення наукових статей:****1. Наукова стаття повинна містити такі необхідні елементи:**

- постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

2. Розташування структурних елементів статті:

- УДК;
- прізвище, ім'я, по-батькові автора (авторів), вчений ступінь, вчене звання, посада і місце роботи, e-mail (українською, англійською мовами);
- назва статті та анотація українською, англійською мовами; анотація повинна бути структурованою, містити мету дослідження та застосовані методи, основні одержані висновки;
- ключові слова українською, англійською мовами;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті; **після** списку використаних джерел **надається цей же список джерел латинським алфавітом (транслітерація);**
- **обов'язкова вимога до статей – якість, високій рівень англійської мови.**

3. Вимоги для оформлення тексту:

Поля 20 мм; шрифт Times New Roman, кегель 14, інтервал – 1,5; абзацний відступ – 10 мм. Рисунки й таблиці оформляються згідно з ДСТУ.

4. Посилання на джерела в тексті подаються за таким зразком:

[7, с. 123], де 7 – номер джерела за списком використаних джерел, 123 – сторінка. Посилання на декілька джерел одночасно подаються таким чином: [1; 4; 8] або [2, с. 32; 9, с. 48; 11, с. 257]. Посилання на архівні джерела – [15, арк. 258, 231зв].

5. Стаття подається мовою оригіналу (українською, російською, англійською, німецькою, французькою, іспанською, польською, чеською) у електронному варіанті у вигляді файлу, який виконаний в текстовому редакторі MS Word for Windows, на диску чи електронною поштою.**6. Статті, автори яких не мають наукового ступеня, супроводжуються рецензією** кандидата або доктора наук за фахом публікації або витягом із протоколу засідання кафедри (відділу) про рекомендацію статті до друку. Підписи рецензії або витягу обов'язково завірені з печаткою. Рецензія або витяг з протоколу подається у сканованому вигляді електронною поштою.**7. Відповідальність** за зміст, точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Редколегія може не поділяти світоглядних переконань авторів.**8. До статті додаються:**

- для Веб-сайту збірника обов'язкове резюме статті англійською мовою 2000 знаків. Резюме статті повинно бути структуроване, містити мету дослідження та застосовані методи, основні одержані висновки.

Резюме статті надсилається безоплатно.

- **Відомості про автора (авторів):** прізвище, ім'я, по-батькові, вчений ступінь, вчене звання, посада і місце роботи, службова і домашня адреси з поштовим індексом, контактний телефон (моб.), e-mail, № відділення «Нової пошти».

МІЖНАРОДНА ІНДЕКСАЦІЯ ЖУРНАЛУ

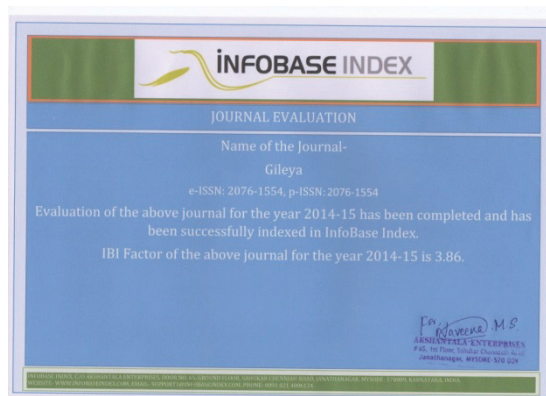
1. **Index Copernicus (Польща)** – міжнародна наукометрична база (Index Copernicus Journals Master List). Даний сайт містить індексування, ранжування і реферування журналів, а також є платформою для наукового співробітництва та виконання спільних наукових проектів

2. **EBSCO (USA)** - агрегатор повнотекстових видань. Включає в себе 375 повнотекстових баз даних і більш 350000 електронних книг

3. **InfoBase Індекс (Індія)** - комплексна, багатодільова база даних, що охоплює наукові літератури з усього світу.

4. **SIS (Scientific Indexing Services) (USA)** фокусується на цитатах індексації, аналіз цитованості і підтримує бази даних, що охоплюють цитування тисячі академічних журналів. SIS забезпечує кількісний і якісний інструмент для рейтингу, оцінки та класифікації журналів з навчальної оцінки і передового досвіду.

5. **РІНЦ (Росія)** - міжнародна наукометрична база даних наукових публікацій вчених. Для отримання даних про публікації та цитованості статей на основі бази даних РІНЦ використовується аналітичний інструментарій ScienceIndex.

Наукове видання

Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»
В и п у с к 121 (6)

Scientific edition
Collection of scientific papers «Gileya: scientific herald»
121 edition (6)

СПІВЗАСНОВНИКИ:
**Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
ВГО Українська академія наук, «Видавництво «Гілея»**

Шеф-редактор: *В. П. Андрущенко*
Головний редактор: *В. М. Вашкевич*
Відповідальний секретар: *В. Б. Халамендик*

Видавництво: «Видавництво «Гілея»
04070, м. Київ, вул. Почайнинська, 62

Підписано до друку 25.05.2017 р.
Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 29,3. Наклад 300 пр. Зам. № 167

Друк:
ДП «НВЦ «Пріоритети»
01014, м. Київ, вул. Петра Болбочана, 8, корп. 6
тел./факс: 254-51-51

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3862 від 18.08.2010

Ціна договірна